

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XV, 9, 10

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

30. V. 1968

ANTIGONA

(Ob premieri Gledališkega odseka)

France Papež

Srcé...!

Kaj je bolj človeškega, kot hoditi pod zidovi tebanksimi in iskati ubitega brata, kaj bolj zdravega in potešujočega, kot jasna in uravnotežena beseda antike! Tragedija – paradoks – pa je Dionizova hčerka, porojena iz vina in petja... Kot je novo tragično snov skoraj nujno postaviti v stare mitične oblike, tako je, obrnjeno, tudi režiser primoran vlti v današnjo predstavo tradicionalnega teksta novo snov, doživetje včerašnjega in današnjega tragičnega.

Vzamem Aristotelovo Poetiko in berem slučajno: dejanje tragedije se lahko odigrava med prijatelji ali med sovražniki ali pa tudi med ljudmi, ki si niso ne prijatelji, ne sovražniki. Snov pa je najbolj hvaležna, če se nesreča odigra med sorodniki – če brat ubije brata, sin očeta, mati sina, sin mater... Antigona pa je klic plemenite človeškosti in srčnosti: „Sovraštvo ne – ljubezen je moj del!“ Te njene besede veljajo za človeško najgloblji izraz vse antike; spomnim se še na Protagorov „Vseh stvari merilo je človek...“ in na druge drobce iz antike.

V Tebah je Antigona pokopala svojega brata Polinejka in ko ga je iskala pod zidovi, neizprosna in trda, je iskala človeka. Ampak, kdo je Polinejk, kdo je Antigona? Pri vsem najdražjem te prosim, pojdi v antiko, tja, kjer sta palača in pravica in kjer je gozdna jasa z belim stebriščem in poizved: sta brata, ki sta v tragiki časa skusila tragičnost človeškega, očiščenja ali ne! Trdili so, da Polinejka sploh ni bilo. Berem izkopenine in res – ne najdem o njem dosti zapsanega. Tudi Antigona je v skalo zazidana, v morje potopljena ali v tujini izgubljena...

Vendar eno je res: da je bil Sofoklej globoko preverjen o moči bogov in da je trpljenje bogov za človeka očiščujoče in da je človeško tragično božanska prvina.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

GLEDALIŠKI ODSEK

SLOVENSKO JUBILEJNO GLEDALIŠKO LETO 1867/68. – 1967/68.

Sofoklej

ANTIGONA

tragedija

V režiji Nikolaja Jeločnika bodo igrali: Nataša Smersujeva, Marjeta Smersu, Marjeta Rožanec, Maks Borštnik, Frido Beznik, Ciril Jan, Nikolaj Jeločnik, Maks Nose in Marijan Willempart; pa članice Slovenskega dekljskega pevskega zbora iz Morona, višji gojenci iz Škofovega zavoda v Adroguéju in lanuški fantje iz Slovenske vasi.

Svečana predstava v počastitev praznika Junakov v soboto 1. junija ob devetih, na odru Slovenske hiše

Ponovitve: petek 7. junija ob devetih; sobota 8. junija ob šestih za dijaštvo, ob devetih za ostalo občinstvo; v nedeljo 9. junija ob šestih. Vse predstave se bodo začele točno ob uri.

ZA PETNAJSTO LETO

JUBILEJNA ZBIRKA je v teku in trajala bo vse leto, torej je samo presledek v valovanju dela in ustvarjanja skozi vseh petnajst let. Trkamo na dobra srca, vendar ne želimo povzročati prehudih bremen tam, kjer so potrebne večje in nujnejše kakor pa je dovoljeno za kako drugo izdajanje denarja v vsakdanjem življenju. Kdor ne more žrtvovati in nekaj nakazati za list, ki ga že skozi leta in leta prejema brezplačno, naj doume, da nikakor nočemo in ne smemo biti vsiljivi, saj smo za težavni finančni položaj sami odgovorni, ko se posvečamo kulturnemu delu, ki od svojih začetkov ni nikogar kaj prida opetičilo, pač pa terjalo mnogo žrtev. Res je, bili so in še bodo po svetu razni nagrajenci, prejemniki Nobelovih in drugih nagrad, toda ti so le izbranci izmed izmed deset in deset tisočev ustvarjavcev, ki žrtvujejo zdravje in še svoja lastna sredstva, da povedo tisto, kar jim je pri srcu in žele, naj bi enako znalo odmevati v srcih vseh, ki so za dobro stvar vneti.

Kulturno delo pa ima to lastnost, da se ne ustavi, pa četudi so težave včasih skorajda nepremostljive. Dogaja se, da so ravno ovire pogosto izvir in povod za velike stvaritve. Čim manj je ozira na težave, temveč je pogosto globokih doživetij v stvaritvi. In iz tega raste potem tisti optimizem, ki omogoča lep pogled v bodočnost.

Vemo pa, da je takega doživetja mnogo v vsakem trenutku tudi, ko se kdo od bravecev spontano in spolno vero priključi in odzove vabilu za podporo ali nabirko v okviru akcije, ki služi lepim idealom naroda in človeštva iz idealizma in z zaupanjem v zmago lepega. Pridružite se in sodelujte pri naši akciji, ki vsem kliče JUBILEJNA ZBIRKA!

Darovali so: č. g. dr. Alojzij Šuštar, Švica, 100 dolarjev; g. Pavel Kveder, Kanada, 10 dolarjev; č. g. Anton Škulj, Lanús, 2.000 pesov; g. Ivan Ašič, Ramos Mejía, 2.000 pesov; č. g. Jeretina, CM, Luján, 2.000 pesov; g. Lojze Dolinar, Bs. Aires, 2.000 pesov; g. dr. Marjan Kobi, Bs. Aires, 2.000 pesov; č. g. Štefan Novak, Lomas de Zamora, 2.000 pesov; g. Vital Ašič, Martínez, 2.000 pesov.

Vsem se prav lepo zahvaljujemo!

Četrti, peti in šesti kulturni večer bodo dne 15. junija, 6. julija in 20. julija 1968 in sicer v izvedbi teološkega in filozofskega odseka in bo na sporedu:

DIALOG

Sodelovali bodo gg. p. Kukovica SJ, dr. Mirko Gogala, dr. Vinko Brumen, prof. Alojzij Geržič, Božidar Fink in Milan Magister.

CORREO
ARGENTINO
SUC. 6

TARIFA REDUCIDA
CONCESION 6271

R. P. I. 953701

Ljubljanski PAVLIHA je 8. maja objavil sestavek, ki ga ponatiskujemo v celoti:

„Jez imenujem Slovarček tujk kar direktorski priročnik. Ta slovarček često uporabljam. Sem namreč direktor. Ne, najprej sem bil funkcionar. Rekli so mi: 'Pepe, ti boš pa funkcionar.' 'Ne. To pa že ne bom,' sem se uprl. 'Le zakaj ne, Pepe? Poglej plača bo...' 'A tako?' To se pravi, da je biti funkcionar imenitna reč. 'No velja, pa bom funkcionar.' Tako sem postal funkcionar.

Brž sem si nabavil slovarček tujk (od takrat me stalno spremlja, in listal dolgo po njem. Naletel sem na besedo 'funkcija — odvisna spremljevalka'. Glej no, funkcionar torej pomeni 'odvisni spremljevalec'. Ne bo težko biti funkcionar, sem si mislil, in je kar šlo.

Pa so mi nekega dne rekli: 'Pepe, za direktorja boš šel.' 'Ne, to pa že ne,' sem se uprl. Bil sem funkcionar in si tega nisem hotel kar tako zapraviti. 'Le zakaj ne, Pepe? Plača bo večja...' 'A tako?' To se pravi, da je biti direktor še imenitnejše. 'No, velja, pa bom direktor.' In sem postal direktor.

Brž sem pobrskal po slovarčku tujk. 'Direktor — ravnatelj.' Hudiča, ravnatelj naj bi bil. Ti 'šolmaštri' imajo plače, da se Bog usmili. No, hvala Bogu, nisem postal ravnatelj kake šole, ampak kar direktor. Direktor pa pomeni: mercedes, vila, vikend hiša. Seveda mi tega ni povedal slovarček. To sem pridobil s prakso.

Tako sem užival vrsto let. Podjetje ni bilo nikoli v težavah, ker sem imel dovolj vplivnih prijateljev na ustreznih položajih. Pa me sosed nekega dne škodoželjno opomni: 'Ha, ne bo ti šlo več tako gladko, rotacija te bo spravila s stolčka.' Rotacija? Kaj za vruga je pa spet to? in že najdem v slovarčku: 'rotacija — izmenjava osebja'. Izmenjava osebja torej. Jaz vendar nisem 'osebje', jaz sem direktor. A če gre za izmenjavo osebnosti, tudi nič hudega. Tako je tudi bilo. Predsednik občine je postal direktor, jaz pa predsednik občine. Potlej je oni drugi znova postal predsednik občine, jaz pa spet direktor in pri tem je tudi ostalo.

Nekaj časa je šlo kot po maslu. Potem je 'udarilo kot strela z jasnega', kakor se je izrazil sosed. Reforma! še dobro, da imam stalno pri roki slovarček tujk, v katerem piše črno na belem: 'reforma — politične spremembe, ki jih izvede vladajoči razred, da se obdrži na vladi'. Jaz sem konec koncev vladajoči razred v svojem podjetju. Torej ostane pri starem.

Z reformo še nisem povsem razčistil, ko se je že pojavil nov problem. Reelekcija! Sosed se je tako škodoželjno smejal, da me je že skoraj zaskrbelo. Pogledal sem v Slovarček tujk in ugotovil: 'Reelekcija — ponovna izvolitev'. Nisem nič proti, če me ponovno izvolijo. Sicer se pa to razume samo po sebi. Tako se je tudi zgodilo.

Sosed je sitnaril še naprej: 'Kje pa imaš diplomo? Diplomirani strokovnjaki ti bodo odvzeli mesto.' Diploma? Le kaj neki je spet to? 'Listina o podelitvi časti, naslova, priznanja.' Slovarček nikjer ne govori o podelitvi službe. Sicer pa je za tako mesto potrebna nekajletna praksa (na vodilnem mestu). Koliko pa je takih z diplomami, ki se lahko pohvalijo, da imajo nekajletne izkušnje na vodilnem položaju? Konkurence torej ne bo. In res je

Dialog je nekaj bistvenega za koncil in s tem seveda za Cerkev sploh. Cerkev sicer dialoga ni iznašla, dala pa mu je silno velik zagon. Koncil je sprožil celo mrežo dialoga tako v notranjosti Cerkve same kot z ločenimi brati, z nekristjani, z neverniki in celo s preganjavci Cerkve. Papež Pavel VI. je velik del svoje okrožnice *Ecclesiam* suam posvetil dialogu. Pastoralna konstitucija o Cerкви v sedanjem svetu predpostavlja dialog in ga izrecno zahteva. Drugi koncilski dokumenti kot izjava o svobodi vere ali odloki o ekumenizmu, o pastirski službi škofov, o službi in življenju duhovnikov itd. ga vsak čas omenjajo. Dialog veže vse kristjane, ki iz svojega dialoga ne smejo nikogar izključevati. Duhovnikom in redovnikom koncil naroča, naj se „usposobijo, da bodo mogli izvrševati svojo vlogo v dialogu s svetom in ljudmi katerega koli naziranja“ (Cerkev v sed. svetu, št. 43). Koncil dialoga ne omejuje le na versko področje, temveč poudarja njegov pomen tudi na drugih poljih človeške dejavnosti. „Zaradi svojega poslanstva... je Cerkev postala znamenje tistega bratstva, ki dovoljuje in krepi iskren dialog.“ (Istotam, št. 92).

Pri vseh teh dejstvih se ni čuditi, če je beseda dialog prišla v modo. Prav zaradi vsakdanje rabe pa je ta beseda postala izrabljena in zaradi pogostne zlorabe celo izkvarjena v svojem pristnem pomenu.

Če hočemo biti celi katoličani, si moramo tudi glede dialoga osvojiti katoliško gledanje. Teološki in filozofski odsek Slovenske kulturne akcije bi rada doprinesla vsaj skromen delež k razjasnitvi pojmov med nami. V ta namen skupno prirejata tri diskusijske večere z naslednjim programom:

1. 15. junija: Teologija dialoga (Mirko Gogala).
2. 6. julija: Dialog med nami izseljenci v Argentini (Božo Fink in Vinko Brumen).
3. 20. julija: Dialog z našimi komunisti (Alojzij Geržinič in Milan Magister).

Diskusijske večere bo kot koordinator vodil p. Alojzij Kukovica DJ, k sodelovanju pa je poleg predavateljev povabljen vse občinstvo.

Na sporedu bo vsakokrat najprej predavanje (prvič eno, drugič in tretjič dve). Sledila bo diskusija, v kateri bodo predavatelji imeli pravico, da posežejo v debato. Po izčrpani debati med predavatelji se nadaljuje debata med predavatelji na eni strani in občinstvom na drugi. Intervencije občinstva bodo lahko z živo besedo ali po listkih.

Ti diskusijski večeri niso namenjeni le članom SKA, temveč vsem našim rojakom. Čeprav niso zamišljeni kot kake množične prireditve, se vendar naše ustanove (kot so domovi, organizacije, listi, revije itd.) iskreno naprošajo, da pošljejo na te večere vsaj po enega zastopnika.

M. G.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Teološki in filozofski odsek

Četrty kulturni večer v soboto 15. junija 1968 ob 19.30 v mali dvorani Slovenske hiše, Ramón L. Falcón 4158

Večer je prvi v vrsti treh, ki si bodo sledili zaporedoma in jim je vsebina

D I A L O G

Teološko razlago za uvod bo podal *dr. Mirko Gogala*

Na izrecno željo obiskovancev večerov opozarjamo, da bo začetek točno ob 19.30. — Lepo prosimo upoštevanja, ker zamudno prihajanje moti predavatelja in poslušavce.

JANEZ VIPOTNIK NA PROTOKOLU

Razmerje med cerkvijo in državo je bilo v marcu na republiških konferencah Socialistične zveze (SSRH) ena pglavitnih točk dnevnega reda (Srbija 8. III., Hrvaška 18. III., Slovenija 29. III.) v vseh treh vodilnih republikah Jugoslavije. V Zagrebu in Ljubljani so predsedstva in odbora SSRH ugotovili, da se v nek-kih krogih „katoliške verske zajednice“ v SR Hrvatski in SR Sloveniji opaža prizadevanje za politično delovanje, ki nasprotuje Ustavi in Protokolu. Izjava, ki jo je dal JRT (Jugoslovanski radioteleviziji) sedanji predsednik republiške konference Socialistične zveze Slovenije, Janez Vipotnik, naj bi po mnenju mesečnika Novine - Danica, glasila hrvaških „cemarjev“ (tako jim pravijo „udruženjaci“) tako natanko povzela mnenje režima, da izjave zagrebške konference ni niti objavil (30. aprila 1968, str. 2). Janez Vipotnik je pravil tole:

„Načelno stališče Socialistične zveze do religije in konfesije ter do odnosov med cerkvijo in državo je vedno isto. Izoblikovala jih je že prav v začetku svojega delovanja Osvobodilna fronta slovenskega naroda. Stališča naše družbe glede verske svobode kot privatne zadeve vsakega posameznika, o zlorabi vere in verske aktivnosti v politične namene, o ločitvi cerkve od države in šole, so sestavni del svobode, pravic in dolžnosti v socialistični družbi. Takšna politika omogočuje enakopravno angažiranje v Socialistični zvezi vsem dobronamernim ljudem, obenem pa Socialistični zvezi omogočuje najbolj širok obseg delovanja in največjo množičnost članstva.

Protokol o odnosih med Jugoslavijo in Vatikanom je uradno potrdilo politike socialistične družbe nasproti veri in cerkvi, kakor tudi pravic in dolžnosti rimskokatoliške cerkve, ki se je s protokolom odpovedala politični dejavnosti in pomaganju protisocialističnim silam.

Predsedstvo in izvršni odbor so ugotovili, da je med članstvom Socialistične zveze, oziroma med delovnimi ljudmi nasploh, protokol potrdil prepričanje o iskrenosti prizadevanj družbe, da bo kot do sedaj tudi v prihodnje upoštevala ustavna načela o odnosih z rimskokatoliško cerkvijo. Obenem so ugotovili, da se jasnosti odnosov med rimskokatoliško cerkvijo in državo navkljub, definiciji delovanja cerkve navkljub, del katoliškega duhovstva ni odpovedal političnim ambicijam in poskuša verska čustva in versko dejavnost zlorabiti za politične namene. Socialistična zveza ne dovoljuje, da bi se verska čustva delovnih ljudi izkoriščala in zlorabljala za protisocialistične cilje. Naša socialistična stvarnost omogoča verskim skupnostim nemoteno opravljanje verskih opravil in navad, toda hkrati od cerkve pričakuje razumevanja in priznavanja obstoječega stanja, ki more v njem cerkev imeti samo izgubo, ako dopušča, da jo kdo zlorablja in spreminja v politično orodje.

Predsedstvo in izvršni odbor sta tudi razpravljala o pojavih širjenja verskega sovraštva in zanašanja verske nestrpnosti med ljudi, posebno med mladino. V vsrkem tisku, posebno tistem, ki je namenjen širokim masam vernikov, se žal vedno pogosteje pojavlja nedovoljeno ocenjevanje državljanov, ki ne verujejo, glede na njih javno in zasebno življenje, ter odnosov med ljudmi. Socialistična zveza se dosledno bori zoper vse vrste sektantskih nazorov in zatore obsoja tak način pisanja in pričakuje, da cerkev po svoji strani spoštuje svobodo vesti in odpravlja nestrpnost v svojih vrstah.

Socialistična zveza ugotavlja, da je zanimanje delovnih ljudi za spremembe v rimsko katoliški cerkvi po drugem vaticanskem koncilu veliko. Nenavadna pažnja, ki se z njo spremlja prilaganje cerkve novi stvarnosti v svetu, izvira iz nasledov hudih izkušenj radikalnega protikomunizma in totalnega klerikalizma v preteklosti. Socialistična zveza podpira progresivna prizadevanja katoliških duhovnikov, ki v interesu vernikov in cerkve zastopajo načela depolitizacije cerkve, sodelovanja s pripadniki drugih veroizpovedi in z ljudsko oblastjo. Te ideje že ves čas po osvoboditvi v Sloveniji uresničuje ugledno Ciril-Metodijsko društvo katoliških duhovnikov. Kakor je v svojem času Osvobodilna fronta, tako sedaj Socialistična zveza enako s simpatijami zasleduje delo teh duhovnikov. V njem gleda iskreno prizadevanje za aktivno vključevanje vernikov v samoupravno socialistično preobraževanje, obračun s preteklostjo in pridobivanje ugleda cerkvi kot verski organizaciji.“

Partija torej — kot trdi politbirojevec Janez Vipotnik — ni stopila s poti svoje tradicionalne „politike“ nasproti veri in cerkvi. S poti, ki je v času „izoblikovanja“ med vojsko zaznamovana s terorjem, celo morilskim. Protokol naj bi bil na tej in taki poti prehodna etapa, ki naj potrdi pravilnost tudi prejšnjih etap. Pri vsem tem je za partijo edino važno, da cerkev ne „dela politike“. Kaj se pod politiko razume, odloča seveda sodba partije, ki edina ve za smisel zgodovine. Ako kak cerkveni časnik piše zoper splave (kar je oznanjevanje katoliške morale izpred oltarja s sodobnimi sredstvi — toda tudi mere oltarju določa končno in dokončno partija), je to hudodelstvo verske nestrpnosti, dejanje zoper politiko partije. Ni pa politika „včlenjanje“ „katoliških mas“ v politični socialni sistem jugopartije. Tudi duhovniki, ki pri tej politiki kolaborirajo, že per definitionem ne „delajo politike“.

Ko partija ni drugačna od tiste, ki je bila, se je pa po drugem vaticanskem vesoljnem zboru predrugačila cerkev. Tako meni Janez Vipotnik. To se po mnenju politbirojevca mora izkazati predvsem v „socialistični“ politiki katoličanov po zgledu CM-klerikov. Toda partijo so nje slovenski „teološki“ svetovavci slabo poučili o zadnjem koncilu. Sklepi drugega vaticanskega koncila o dejavnosti katoličanov so magna charta politične avtonomije kristjanov in blagoslov delovanja za pravico in svobodo. Svobodo ne samo nasproti „desnim“, temveč tudi nasproti „levim“ totalitarizmom. Celo takoiimenovana „teologija revolucije“ — ako se jemlje v pomenu cerkvenega nauka o pravici do upora zoper tiranije — ne velja samo za tiste totalitarne režime, ki niso po volji „progresizma“.

ni bilo. Od zunaj se ni prijavil nihče, iz podjetja se pa tudi nihče ni drznil.

V zadnjem času v mojem podjetju ne-
prestano govorijo o objektivnih težavah. V poročilu finančnega direktorja je vsaka druga težava 'objektivna težava'. To-
krat sem v slovarčku zaman iskal razlago. Ko me je žena videla slabe volje, ni odnehala, dokler ji nisem povedal, kaj me teži. Zasmejala se je: 'Veš, jaz ne razumem kaj prida teh reči, a če se prav spominjam, smo temu včasih rekli 'streljati kozle.'

No, prav, bom pa postal še lovec.“

(Podpis: Kranjski Janez)

GORIŠKI KOMENTAR

Goriško Slovensko katoliško akademsko društvo (starešinstvo) je tudi letos imelo vrsto predavanj o slovenskih problemih. Zaključno predavanje je imel profesor in pisatelj dr. Alojzij Rebula. Mnogo časa je predavatelj posvetil sodobnim krščanskim strujam po koncilu, omenjal gibanja v Holandiji in Franciji ter dodal, da „imamo prav v slovenskem sodobnem krščanstvu podobne pojave ter spomnil na Janžekovića in Kocbeka“. (Mislim, pa, da prav Kocbeka ni mogoče spravljati v zvezo z nekim Danielom Ropsom, pravi poročevavec Katoliškega glasa s psevdonimom Spectator). — Potem pa nadaljuje (Kat. glas, 23. maja): „V svojih odgovorih na razna vprašanja je nato pisatelj Rebula podal nekaj misli, mimo katerih ne moremo. Teško je namreč danes, v dvajsetem stoletju, po vseh zgodovinskih izkušnjah še najnovejših časov, biti širokogruden do enega izmed totalitarnih ekstremizmov nasproti drugemu. Za nas so v načelu vsi enako zlo, proti kateremu se je treba z enako silo boriti. Saj vidimo, da so prav nasprotujoči si skrajni ekstremizmi, tako levi kot desni, oni, ki podpihujejo dandanes mladinske izgrede po zapadni Evropi, ki bi jih nekateri radi prikazali kot pristen izraz sodobne mladine! Prav v tem oziru bi si pa morali vzeti za zgled res junaško mladino v Pragi in Varšavi, ki ve, kaj dela in si hoče priboriti pravo svobodo.“

„ANTIGONA“ V KRANJU

V Pionirskem domu je študentovsko gledališče, ki je 7. maja gostovalo v Kranju z uprizoritvijo J. Anouilhove „Antigone“ za gojence šolskih zavodov v Kranju. Prireditve je bila hkrati tudi jubilej, kot dvajseta predstava te izbrane ljubljanske dijaške gledališče skupine. Dopisnik Dela pripominja, da so Anouilhova odrska dela za režiserja in igravce trd oreh, celo za vodilne svetovne gledališke skupine.

OB VIRIH SLOVENSTVA

Slavistično društvo v Novi Gorici je prve dni maja priredilo izlet čez mejo v Beneško Slovenijo. Obiskali so Čedad in si tam ogledali muzej in razvaline longobardskega templja. Obiskali so tudi rojstno hišo P. P. Diakona in si ogledali freske na njej. Ob Nadiži so obiskali Sv. Peter Slovenov in Landarsko jamo. Ob Taljamentu jih je pot pripeljala v Režijo, ekskurzijo pa so končali ob Rabeljskem jezeru. Ta obisk je imel še poseben pomen, ker so prireditelji poudarjali, da je njegov cvilj proslavitev važnega jubileja 568 v teh krajih v arhivih zabeležil reč 12. aprila poteklo 1400 let, ko se je leta 568 v teh krajih v arhivih zabeležil prihod novega ljudstva z imenom Sloveni.

ZA SKLAD GLASA so darovali: g. dr. Marjan Kobi, Bs. Aires 5.000 pesov, č. g. Jeretina, CM, Luján, 350 pesov; g. Vital Ašič, Martínez, 500 pesov, č. g. Stefan Novak, Bs. Aires, 1.000 pesov; č. g. Vinko Zakelj, Belgija, 12 šilingov. — Vsem iskrena zahvala!

GORKI IN LENIN

(Ob petdesetletnici oktobrske revolucije)

DRUGI KULTURNI VEČER

RAMEAU IN DEBUSSY

Pred filmom, ki je ob spremljavi Rameaujeve muzike kazal arhitekturne, kiparske in družabne oblike dobe „galantnega stila“ (klasicizem, rokoko) je prof. Geržinič predstavil glavne dogodke iz življenja Jeana Ph. Rameauja, enega najpomembnejših glasbenih teoretikov in ustvarjavalca klavecinske in operne glasbe. Francoski operi je po Florentincu Lullyju in pred Nemcem Gluckom utrjeval temelje. Predavatelj je povzel vodilne ideje Debussyjeve kritike o izvedbi Rameaujevega „Kastorja in Poluksa“: Francozi so svojega velikega rojaka kmalu pozabili, dasi so v njegovem delu imeli čisto francosko tradicijo, polno delikatne nežnosti, primernih poudarkov, stroge deklamacije; v njem ni simuliranja nemške globine, ni želje, da si daje tehtnost s pestjo, ni navade, da razklada in razklada. V Rameauju je najti zlačilni odliki francoskega genija: jasnost izraza in eleganco oblike. V njem je polno skoro edinstvenih najdb. Nekatere arije so tako osebne v akcentu in nove v zgradbi, da se prostor in čas zdita odpravljena. V teh Debussyjevih ugotovitvah so ne le indirektni udarci po Wagnerju, mervč tudi bistra podoba francoske umetnosti in odlični — avtoportret tega impresionista, ki je ustvaril nekaj največjih glasbenih umetnin fin de siècle in začetkov našega stoletja; izhajajočega iz dobe, ko je slikarstvo hotelo postati poezija, poezija glasba in glasba slikarstvo. Srčika Debussyjevih skladb je harmonija, ki je sicer razbila Rameaujevo funkcionalnost, odbržala pa njegove „fundamentalne base“. Debussy kljub revolucionarnosti in originalnosti ni zapadel uničevalnemu besu ekspresionističnih atonalistov.

Filma, posvečena Debussyju, sta skušala J. Fevriera izvajanje nekaterih preludijev in arabskih ilustriranih s prelivačimi se scenami iz narave.

Izvajanju komentarjev in filmov je z zanimanjem sledilo lepo število udeležencev, ki so ob koncu predavatelja nagradili s prisrčnim aplavzom.

TEATRO COLON ima trenutno na sporedu Verdijevo manj poznano opero „Luiza Miller“. Libreto je napisan po Schillerjevi tragediji „Kovarstvo in ljubezen“. Krstna predstava te opere je bila 8. decembra 1849 v Neaplju, kjer je izzvala zaradi svoje revolucionarne vsebine silne izgrede. Skoraj je sledila opera „Don Carlos“, tudi po Schillerjevi istoimenski tragediji, ki je pa v Italiji čakala na uprizoritev celih dvajset let. Leta 1867 jo je izvajala pariška Opera. V šestdesetih letih svojega življenja je Teatro Colón v Buenos Airesu izvajal 17 Verdijevih opernih del. „Luiza Miller“ bo drugo iz Schillerjevega cikla.

BUENOSAIREŠKI glasbeni tednik Buenos Aires Musical je 15. maja objavil uvodnik z naslovom „Kriza simfonične delavnosti“. List se zaskrbljen vprašuje, odkod upadanje zanimanja za simfonične koncerte v Teatro Colón. Piscec meni, da je v dejstvu, ker je vodstvo Colóna letos zamoglo pripraviti le redno sezono Mestne filharmonije, ni pa bilo primerne sodelovanja Državnega simfoničnega orkestra. Krizo je povečalo še to, da ni bilo več javnih nastopov tega orkestra, kjer bi v sodelovanju z Državno radijsko postajo brezplačni koncerti za široko občinstvo kot druga leta povečali zanimanje za tovrstne prireditve. — Letos bo v Teatro Colón

Maksim Gorki (1868-1936), čigar stoletnico rojstva ruski narod letos moral slaviti, a je le malo glasov o kakih proslavah v Rusiji, je v literarni zgodovini označen kot podpiratelj priprav za revolucijo iz leta 1917 in je pripisoval dal naturalistični smeri. Po letu 1918 je šel iskat zdravje v Južno Italijo in se je začel oddaljevati od ideologije, ki je kor jo je revoluciji zastavil Lenin. Pozneje se je sprijaznil s Stalinom in se prišteval celo med njegove prijatelje, vendar je v dobi Stalinovih čistk leta 1936 umrl skrivnostno smrti. Ko je potem Stalin vodjo svoje policije Jagoda odstavljal in ga po procesu dal ustreliti, so na razpravah navajali tudi, kako je dal Jagoda Gorkija zastrupiti.

Leta 1967, ob času jubilejnih proslav za oktobrsko revolucijo, je v Parizu izšla Gorkega knjiga „Iz globini“ napisana l. 1921 in od tam posnemamo nekatere odstavke, kaj je Gorki mislil o Leninu ob času oktobrske revolucije

„Lenin in Trocki ter njuni sodelavci so se okužili z gnilim trupom oblasti. Poln prezira do svobodnega izražanja misli, do svobode in do vsega, kar je temelj demokracije... Lenin in njegovi mislijo, da so za izvedbo njihove socialistične revolucije dovoljeni vsi zločini, tako npr. pokolj v Petersburgu, nasilja v Moskvi, zatiranje svobode mišljenja in nesmiselne aretacije. Sicer še sledi Leninu velik del delavstva, vendar upam na spametovanje, ko bodo proletarci spoznali nerealnost Leninovih načrtov, kajti Lenin je poln idealov Bakuninovega in Nečajevega anarhizma. Delavski razred mora vedeti, da izrablja Lenin kri in meso delavstva za svoj eksperiment; delavstvo mora do skrajnih meja z željo, videti, kaj se bo nazadnje iz tega rodilo. Delavci bi morali vedeti, da Lenin ni čarovnik, ampak navaden slepar, ki mu ni prav nič mar za čast in življenje delavstva. Nujno bi bilo tedaj potrebno stremenje delavstva v tej smeri, kako najti način za rešitev iz oklepov anarhije v smislu Nečajevega. (Nečajeve nosivec glavne vloge v Dostojevskega romanu Besi; avtor ga slika kot zagovornika zločinstva za dosego oblasti in kot takega ga štejejo med najbolj sataniske like v svetovni književnosti. Albert Camus je roman dramatisiral. V Münchenski uprizoritvi si je igralec Nečajevega nadel Leninovo masko, nad čemer se je Bratko Kreft, ki je bil pri omenjeni predstavi, zelo razburil v Naših razgledih ter uprizoritev nazval „provokacija“. — Op. ur.) Vladimir Ilič Lenin uvaja v Rusiji socialistični red skozi močvirje krvi, s polno paro. Trocki in Lenin skušata danes po metodah Nečajevega prevzgojiti ruski narod v to, da se bo navadil na pravico do sramote, kajti s sredstvi sramotnejših izvaja revolucijo. Zato hujskajo delavstvo na pokolje, ženejo ga v nemoralo, silijo ga v aretacijo nedolžnih ljudi, kakor so bili Kartušov, Bernackij in Konovalova.

... Lenin si lasti pravico, na račun ruskega naroda uvajati grozen eksperiment, že vnaprej obsojen na neuspeh. Tragedija bo neizogibna, vendar nad tem se Lenin ne razburja, kajti v svoji morali je postal suženj dogme... Ni živel med ljudstvom, ampak se je iz knjig naučil, kako je možno poslato množice na ulice, kako tej množici razdražiti nagone. Za Lenina so množice isto kot ruda za kovinske plavže. Ljudstvo ne pozna, vendar si lasti pravico z istim ljudstvom izvajati svoje eksperimente. Kako bo z Leninom, če se poskus ponesreči?...“

Knjiga je pisana v obliki dnevnika. 12. novembra 1920. je Gorki zapisal:

„Očitajo mi, da sem se razkrinkal kot sovražnik demokracije, dasi sem se zanimal nad dvajset let... Vendar bi rad te gospode (boljševike) opozoril, da me odlične lastnosti ruskega naroda nikdar niso preslepile... Ko sem leta 1911 pripravil rokopis za delo ‚Pisatelj - samouki‘, sem zapisal: ‚Sramotna dejanja moramo razgledati in grdo obnašanje ljudi s podoželja je treba obsoditi. Kadar delavec vzklikne: ‚Jaz sem proletarec — z enakim naglasom, kakor je to storil plemič, ko je dejal: ‚Jaz sem plemič...‘, tedaj moramo takega delavca nujno osmešiti... Zato je sramotno in zločinško, če silimo k molku in preganjamo in zapiramo tiste, ki se nočejo udeleževati hudičevega plesa Trockega nad ruskimi razvalinami... Njim je Rusije malo mar, ko se v palači Smolni posvetujejo, kako bodo svoj eksperiment izrabili kot uvod v revolucijo po vsej Evropi.

... Najbolj pa me vznemirja, ker ta njihova revolucija nima v sebi nobenih znakov o kaki duhovni obnovi; nikjer ni sledov o duhovnem oživljenju človeka. Ljudje

— „Sodobna ilustrirana enciklopedija“ je naslov zgodovinski knjigi, ki prikazuje razvoj civilizacije od petega tisočletja p. Kr., do najnovejših časov. Delo je izdala Mladinska založba; je prevedel izvirnik: mednarodne skupine zgodovinarjev, ki jih je vodil oksfordski zgodovinar Alan Bul-

winsky. Knjigo je prevedel Bogo Stančan.

— Galerija Mestne hiše v Kranju je priredila razstavo sodobne ameriške grafike. Gradivo je dal ameriški generalni konzulat v Zagrebu. Na ogled so bili

FRANCE GORSE: ROJSTVO ČLOVEKA (orešec 1966)

danes ne postajajo ob vsem tem bolj resnicoljubni, bolj poštene in nič jim ni mar, z duhovnimi vrednotami oplemenititi moralno vsebino dela.

Seveda pogosto opažamo, kako se mimo nas suče kak dovršeni in pravkar ukrojeni izdelek njihove revolucije — pred nami je enak cirkuškemu klovnu. Če se bo kdo kakemu proletarcu postavil nasproti, ga bo seveda v boju podrli s k.o. Vendar med ljudmi ne srečujemo mnogo takih prikazni, kajti na ljudi gledajo oni na oblasti prav tako prezirljivo, kakor se je to godilo pod stari režimom. Navade starih časov so se ohranile. „Novi voditelji“ so prav tako surovi, kakor so bili stari, le da so ti naši na zunaj slabše vzgojeni. Po zasliševalnih uradih tulijo nad ljudmi in jih suvajo s škornji enako, kakor se je to dogajalo poprej. Prejšnji birokrati so jemali podkupnino in enako korumpirani so današnji. Cele črede nedolžnih ljudi pa morajo v ječe. Kar je bilo sramotno v starih časih, ni propadlo.

Vse to je zelo slabo znamenje! Zgodila se je duhovna premestitev duševnih sil, vendar pa to ni pospešilo razvoj novih sil. Toda pravi smisel življenja sloni samo na razvijanju vseh duhovnih sil in vseh naših notranjih sposobnosti.

Nikjer ni bolj podlega in nizkotnega strupa, kot je oblast nad človekom. Mi bi norali misliti na to, da nas oblast ne sme zastrupiti in ne ponižati na stopnjo ogabnih ljudožercev. Včasih smo mislili, da so bili to tisti, proti katerim smo se borili...

Gorki je od blizu gledal oktobrsko revolucijo in je že leta 1920 o njenih voditeljih in dobitnikih sodil negativno in naznanjal prihod „novega razreda“. Komaj trideset let kasneje je Djilas enako obsodil nosilce komunistične revolucije v Jugoslaviji in v Sloveniji... Še bolj iskreno se je vrgel v boj proti zlu Mihajlov, a sedi zato v ječi že nekaj let in jih bo še sedel; le da se njegovega imena in njegovih sodb o naraščajočemu zlu komunizma kot modernega sistema nasilja le redko spomnijo komentatorji evolucije in liberalizacije komunizma ob sedanjih dogodkih v Pragi, Romuniji in tudi v Jugoslaviji. A počasi, pa zadržno se odkrivajo že zavese nad novo taktiko „mrzle vojne“, kot jo uvaja danes komunizem s prikazovanjem Potemkinovih vasi, kakor bo to pač služilo novi taktiki raznih politbirojev, kjer so člani pokleni Nečajevi...

Gorki pa je sodil zlo, kakor se je pollaščalo človeka in njegove usode v obliki oktobrske revolucije, ki je v slovenskem tisku zaslužila pred nekaj meseci presenetljiv slavonspev tam, kjer so najmanj pričakovali — v koledarju celjske Družbe sv. Mohorja... Djilas je moral obsoditi zlo že z drugačnimi, času bolj odgovarjajočimi sredstvi, kajti z modernimi časi se — na žalost — „modernizira“ tudi zlo, navadno še v hujši obliki.

Gorje nam, če bomo sodili zlo po tistem, kar je bilo na Slovenskem leta 1945. Leta 1945 rojeni sistem nasilja je bil takrat le dojenček; danes stopa čez prag svoje moške dobe, trenutno v preobleki pravljice o drugi zvrsti samouprave, a jo kot zlagano označujejo samo „literati“: Gorki za svoj čas. Djilas spet za drugo dobo, Mihajlova pa se prav neradi spominjajo ti, katerim je „liberalizacija in evolucija“ komunizma nekaj resničnega in stvarnega.

— c.

dela 27 sodobnih ameriških slikarjev vseh smeri.

— Kristina Brenkova je avtorica otroške igre „Najlepša roža“. V nemščino je delo prevedel pesnik A. Opel in ga že precej časa izvaja Dunajsko mladinsko gle-

dališče. Do konca maja je letošnja sezona obsegla 28 predstav. Pred leti je bila krstna predstava te igre v Mestnem gledališču v Ljubljani. Duanjsko gledališče igro igra že tretje leto, vedno pri razprodani hiši.

dvajset koncertnih večerov ob ponedeljkih, ki so se že začeli. Pravkar je končal prvo serijo dirigent Igor Markevič. Slabo je zaseden parter z ložami; razprodani pa so prostori, kjer je cena vstopnini nižja. Člankar obsoja takšno politiko v Colonu: parter stane 1100 pesov (tridolarjel). Letošnji koncerti Mestne filharmonije so pokazali velik porast kvalitete v tem orkestru, drage cene v parterju pa ne privabijo več tistih, ki so prej lahko prišli v parter, ko je bila cena zmernejša. Razpisan je bil abonma, a praznih sedežev je porazno veliko.

DROBNE IZ UMETNIŠKEGA SVETA

— 19. junija se bo v Washingtonu začel IV. mednarodni glasbeni festival. Častni predsednik je prezident Johnson, izvedba pa je v rokah Organizacije ameriških držav (OEA). Koncerti bodo vsak dan do 30. junija. Izvajana bodo izključno dela ameriških komponistov; tudi izvajavci bodo izključno Američani. Glavne simfonične koncerte bo dirigiral argentinski komponist Tauriello.

— Orkester Mestne filharmonije je 27. maja v Teatro Colón pod taktirko Vaclava Smetačeka izvajal „Concertino“ grškega skladatelja Nikos Skalkottasa. Skladba je bila izvajana kot svetovna premiera, saj so jo šele pred kratkim odkrili v skladateljevi zapuščini. Kot klavirska solista sta sodelovala Tila in John Montés. Nikos Skalkottas izhaja iz Schoenbergove šole. Umrl je leta 1949, star 45 let.

— Glavni urednik založbe Mladinska knjiga Ivan Petreč je poročevalcu KNJIGE 68 (št. 2) podal nekaj misli o preteklem in novem programu. Kot temeljno značilnost pretekle knjižne politike je označil izid prve knjige Ars Slovenise, prvih pet knjig ljudske knjižne zbirke slovenske literature (Oton Župančič), prve tri knjige Sodobne ilustrirane enciklopedije, drugi letnik Moje knjižnice (24 knjig v nakladi po 15.000 izvodov ali skupno v 360.000 izvodih, največ ponatisov domačih avtorjev) — in za konec leta v „Pričevanjih“ knjiga o Che Guevari. — Ob koncu pa je Petreč zaključil: „Posebej bi kazalo opozoriti na dr. Slodnjakovo zgodovino slovenskega slovstva, ker bo prvi celoviti pregled slovenske književnosti, tudi zamejske, in končno še na slovenske umetne poezije. Iz roda v rod duh išče poti“, ki jo je pripravil in uredil pesnik Janez Menart. Zanimalo nas bo, kaj pomenijo besede „celoviti pregled slovenske literature, tudi zamejske...“ Ali bodo spet vključeni samo Rebula, Tavčar in mogoče še Boris Pahor in bi se tako slovensko zamejstvo raztezalo samo do obal Jadrana pri Trstu.

ASOCIACION Amigos de la Música v Buenos Airesu bo med 27. junijem in 7. oktobrom priredila deset koncertov. Sezono bo začel francoski čelist Pierre Rournier z Bachovim koncertom za čelo in orkester, pa 1., 2., 3. in 6. suito. Kot višek sezone pa napovedujejo „Pasijon po sv. Luku“, kompozicija poljskega komponista Pendereckega, ki ga bo dirigiral Poljak Stanislav Wislocki. Sodelovali bodo Državni simfonični orkester, stalni pevski zbor opere v La Plata, Schola Cantorum Katoliške univerze, otroški zbor iz Teatro Colón, pa solista Franz Crass in Angel Matielo s člani Colónovega pevskega zbora. — Ista glasbena ustanova ima tudi lasten orkester, ki bo nastopil pod vodstvom dirigentov Horsta Steina in Witolda Rowickega. Stein bo dirigiral Hindemitha, Haydna in Schumanna s sodelovanjem pianista Manuel Regása, Rowicki pa bo izvajal Beethovena, Prokofjeva in T. Bairda, prvič njegovo „Quatre nouvelles“ s pianistom Izak Sternom. Dogodek bo tudi samostojni koncert Elizabete Schwatzkopf. Za konec sezone pa bo Karl Richter priredil orgelski koncert v baziliki del Socorro in dirigiral Mozartov Requiem s solisti Marizo Stader, Normo Ierer, Petrom Schreiderjem in Franz Crassom. Zadnji koncert bo izpolnil flavtist Peter L. Graf.

GALERIJA MODERNE UMETNOSTI V TORONTU

Za veliko noč je bila v torontski mestni galeriji moderne umetnosti poučna in iz več vidikov privlačna razstava treh različnih obdobij in sicer: sodobna plastika, nameščena v atriju galerije. Obsega dela sodobnikov kakor Henrija Moora. Razstavil je definirani ženski torzo v bronu, res monumentalen v obsegu, dalje bronastega bojevnika ter abstraktno plastiko manjših dimenzij v kovini z naslovom Notranje in zunanje oblike. Čista abstrakcija v plastiki je njegov Zmajev cvet v bronu. Nemalo pozornost vzbujata Manzujev Kardinal, tolčen v bakru. Dalje so na razstavi tudi zelo značilne glave (ženske) Matissa in Picassa. Vsak je zastopan s po eno. Kiparsko zbirko v atriju zaključuje znana angleška kiparka Barbara Hepworth z abstraktnim torzom ter Jacques Lipschitz z bronasto kompozicijo, ki predstavlja Materinstvo.

Kot okvir plastikam je po hodnikih razmeščena zbirka mednarodnega abstraktnega slikarstva in si sledijo s po eno sliko, vse v olju:

Toussignnant Claude, ki se predstavlja s koncentrično kompozicijo Gong v rdeče - modro - rumenem - zelenem s pasovi v sferah. Hurtubire Jacques razstavlja platno Juliette, Fisier Brian olje Aurora v geometrično sivo-modrem, Mewan Jean tudi olje Bežeči oblaki, Town Harold ima olje Velika odločitev. Dalje si sledijo: Kline Franz, Kupola, delo je izvedeno v tehniki črno bele ploskve v grafični predstavi; Francis Sam, Dva svetova, abstraktno olje; Lockehad Kemraht, Modro in zeleno polje.

Slikarstvo impresionističnega obdobja je bilo tokrat zbrano v osrednji dvorani. Po svoji kvaliteti vzbujata pozornost in je vedno polna obiskovavcev. Zastopani so namreč najvidnejši predstavniki svetovnega merila in sicer: Pissaro Camille z oljno sliko Most ob Rouenu in Jaso v gozdu (olje), Degas: žena v kopeli, olje; Bonnard Pierre, Pogrnjena miza ter Predavanje v vetru, oboje v olju; Sisley Alfred, St. Naumus na Genosi, olje; Dufy Raoul, Port du Havre.

Francoski slikar J. J. Tissot je zastopan s celo zbirko. Z njegovimi deli so napolnili kar štiri velike dvorane. Zbirka podaja zanimivo in verno podobo tiste dobe. Hkrati je podana tudi višina francoske kulture tistega časa, kakor se kristalizira v njegovih delih. Izbor del je poučen in bi zaslužilo izčrpano obravnavanje pri prehodu iz romantike v secesijo. Motive je namreč zajemal iz vseh plasti življenja, kakor se je takrat razkrivalo. Razvojno je končno zajadral v čisti impresionizem.

Odtod je samo korak do presoj vtisov, kako je v zadnjem času po muzejih in nekaterih galerijah v New Yorku kakor tudi v Torontu. Postavlja se namreč vprašanje, zakaj segajo pri razstavi po delih iz sto in še več let nazaj in tako načenjajo problem zgodovinskega razvoja umetnosti. Vsekakor za nas vse zelo značilen pojav.

France Gorše

PRED STO LETI

Društvo novinarjev Slovenije (doma ne smejo uporabljati naslova Slovensko novinarsko društvo, Slovenska socialistična republika... zanimivi smo lahko samo kot zemljepisni pojem...) je za stoletnico izida prve številke Slovenskega naroda kot dnevnika izdalo brošuro, obsegajočo 52 strani v osmerki z naslovom „Ob stoletnici ustanovitve Slovenskega naroda 1868-1968“ z dvema spisoma: Dr. Vatovec „Ob zibelki Slovenskega naroda pred sto leti“, pa prof. Bogo Teply „Politične razmere pri Slovencih v 60 letih preteklega stoletja“. Teply se je posebej omejil na boje med staro in mladostovskimi skupinami ter tedanjim družbo kaže kot izhodišče za oblikovanje slovenske buržuazije.

— Lawrence Durrell je pri založbi Faber priznal delo „Tunc“. Kritika priznava delo kvalitetno, nič manjšo od tetralogije „Aleksandrijski kvartet“. Če je bil „Kvartet“ preveč prepojen s fantazijo, se je ob tem delu avtor odločil za

metodo „kontrolirane fantazije“. Poleg fantazijskih iznajdb junaka Felixa Charlocka je tekst poln poezije, nenavadnih metafor in krutih lascivnosti. Tehnika je šla do takšne popolnosti, da bo bravec ob koncu prenašlo zajet v mreže dvoma, kar bi bilo baje edino negativno pri cellem romanu, kot pravi kritik v londonskem Tabletu.

— Belgrajska opera je konec aprila gostovala v Kopenhagenu. Gostovanje je organiziralo Društvo za kulturne stike med Dansko in Jugoslavijo, finančno plat pa sta prevzeli obe vladi. Iz Belgrada je odpotovalo v dansko prestolnico skoraj 200 članov, med temi 28 solistov. Izvajali so Borodinovega „Kneza Igorja“, Čajkovskega „Jevgenija Onjegina“ in pa novo verzijo Massenetove opera „Don Quijote“. Belgrajska verzija te opere je zdaj v Evropi najbolj upoštevana. Gostovanje je mnogo pridobilo, ker se je vodstvu pore posrečilo pridobiti sodelovanje sopranistke Milke Stojanovič, danes najbolj cenjene zvezde newjorške opere Metropolitan. Med solisti je pel tudi

član ljubljanske opere Ladko Korošec, ki je nastopil v svoji najljubši vlogi Sancho Panza. Izvedbi „Jevgenija Onjegina“ je prisostvovala prestolonaslednica Margrit s soprogom; naslednjo noč pa sta k predstavi prišla kralj in kraljica.

— Zavod za glasbeno in baletno izobraževanje v Ljubljani je 16. maja priredil v dvorani Slov. filharmonije koncert solistov in simfoničnega orkestra, ki so ga pripravili učenci srednje glasbene šole tega zavoda. Na sporedu so bili Mozart, Haydn, Ramovš, Čajkovski, Wieniewski in Musorgski.

— Slovenska violinistka Nevenka Rovnan je priredila koncertno turnejo po nekaterih mestih Združenih držav in Kanade. Nazadnje je nastopila v Halifaxu, kjer je igrala Bachov prvi violinški koncert s simfoničnim orkestrom pod vodstvom Pierre Hetuja. V Halifaxu je vodstvo tega orkestra, kot smo že poročali, prevzel slovenski dirigent Klaro Mizerit.

Fr. Gorše

SVARILA IN STRAŠILA PRETEKLOSTI

Na višku mednarodne krize okoli dogodkov v Pragi, ko je ves demokratični svet pričakoval, kako se bo zavrtelo kolo zgodovine ob novem dokazu o „liberalizaciji in evoluciji komunizma“ v Češkoslovaški, je obiskal Prago jugoslovanski zunanji minister Nikežić. Tam je dajal izjave v skladu z razvojem „evolucije“ v Jugoslaviji ter s simpatijami do novega, podobnega razvoja na Češkem ponujal širšo politično zaslombo. Padle so besede o vnovični vpostavitvi Male antante, predvojne diplomatske tvorbe treh srednjeevropskih držav: Češkoslovaške, Romunije in Jugoslavije, kakor so si jo iste države zgradile takoj po letu 1918. Takrat se je ta zveza stvarila kot obramba pred restavracijo Habsburžanov na Dunaju in kot zavora revizionizmu, kakor so ga umevali v Budimpešti, ko so terjali, naj se nekatere dežele madžarske kroge sv. Štefana vrnejo pod staro okrilje Pešte (mišljeni sta bili zlasti Hrvaška in Slovaška). Diplomatska tvorba Male antante je mogla računati na ugoden odmev med narodi vseh treh držav, saj je šlo končno za ohranitev tiste „svobode“, ki so si jo narodi stare podonavske monarhije leta 1918 priborili.

1

Mala antanta je bila že po imenu kopija Velike antante, ustanovljene po pogodbah iz leta 1904 in 1907 med Francijo, Anglijo in Rusijo. Zapadni demokratični državi sta jo umevali kot obrambo svojih demokratičnih vladavin proti Nemčiji, že zelo prusko centralizirani, a sta se v očeh zgodovine zmotili, ko sta zvezo naslonili na tiranijo carske Rusije. Ko je potem leta 1914 izbruhnila prva svetovna vojna, prav zaradi pretiranega imperializma nemškega prusovstva, sta se Francija in Anglija do kraja držali določb zaveznitva in nadaljevali leta 1917 vojno proti Nemčiji in njenim zaveznikom, dasi je Rusija izskočila po boljševiski oktobrski revoluciji. Lenin, s svojo komunistično vlado, se je odpovedal sodelovati z zahodnimi demokracijami za zrušenje pruskega imperializma in je javno izjavljal, da si želi propad zahodnega imperializma; ni ga pa motilo, da je po miru v Brest Litovsku dejansko podpiral nemško fronto proti zahodu. Nekateri zgodovinarji še danes trdijo, da je bila to cena, ki jo je Lenin plačal nemškim generalom, ko so mu leta 1917 dovolili prehod skozi Nemčijo v zaplombiranem vagonu, na poti iz Švice v Rusijo. Gotovo je bil Lenin zaveznik pruskega imperializma vsaj toliko, kolikor je sprejel nemško pomoč, da je v Rusiji izvedel svojo komunistično oktobrsko revolucijo, in baje se je začela doba, ko je bil zadan smrtni udarec vsem tedanjim in bodočim imperializmom.

Po petdesetih letih pa je iz komunizma zrasla jasna podoba o tem, kakšen je imperializem, ki ima svoj sedež v Moskvi. Njegova evolucija je danes dosegla tolik uspeh, da je vsaj tretjina človeštva pod diktaturo komunističnega imperializma in kolonializma, hujšega in bolj tiranskega, kot je bil doslej kateri koli v zgodovini.

2

Nikežić je v Pragi ponujal obnovitev Male antante z laskavimi besedami v prid reformam in evoluciji, podobnim tistim v njegovi domovini Jugoslaviji... Ker pa je v vsaki diplomatski aliansi vsaj delno tudi nekaj mesijanskega, je Nikežić prikrito pokazal s prtom, pred kom bi se nova Mala antanta morala strniti v obrambo: Ruske čete so se zbiralne na severovzhodni češko-poljski meji in iz vzhodne Nemčije so prihajali glasovi o zbiranju nemških čet za ponovno zasedbo sudetske dežele. V obeh primerih je torej nudil pravo vojaško, ne le politično zaveznitvo proti ruskemu in nemškemu posegu v življenje in organizacijo malih srednjeevropskih držav, kajti ruskemu vdoru proti Pragi naj bi sledil podoben sunek proti Bukarešti in Belgradu. Če je bila prva Mala antanta zveza proti morebitni restavraciji Habsburžanov in proti madžarskemu revizionizmu, tedaj bi Mala antanta II. mogla računati na simpatičen odmev v srcih vseh narodov Srednje Evrope. In povrh še komunistična propaganda v Jugoslaviji širi med ljudi iluzijo, da jih Tito „pridno varuje“ pred Mosko...

Mala antanta je propadla še preden so zagrmeli topovi druge svetovne vojne. Prva Češkoslovaška je 1939. razpadla, ker se je na znotraj zlomila zaradi neporavnanih računov med Prago in Bratislavo. Praga je bila namreč proti Slovakom zašla v podobno grešno imperialistično razmerje, kakršno je leta 1918. zrušilo Habsburžane in Madžare. Leta 1918 je bila sprememba le v tem, da se je Praga proti Slovakom oboročila z istim orožjem, ki je pravkar podrlo skoraj tisoč let staro dunajsko monarhijo. Kajti imperializem in kolonializem sta vedno isti zločin nad narodi in vsem človeštvom. Med zapadnimi narodi velja pravno pojmovanje „the crime does not pay - le crime ne paie pas - zločin ne prinese koristi“, in to se je marca 1939 dokazalo v Češkoslovaški, ko se je Bratislava odcepila od Prage, ali kakor se je potem zgodilo, skoraj točno tri leta kasneje 10. aprila 1941, ko se je Zagreb odcepil od Belgrada.

Zločin nikomur ne koristi! In v čem je bil zločin?

3

Komunistični sistemi v vzhodni Evropi so stari nad dvajset let. Če bi pa dodali še resnico, vsak dan sproti izpričano, o naglem razvoju modernega časa, ko je vsak novi dan vreden dveh ali treh starih, potem je pač na mestu, sproti se zazreti vase in si reči, da je ta reformirani in evolucioniirani komunizem danes pri nas na pragu vsaj moške dobe in je torej z njim povezano zlo preseglo prejšnje zlo, saj otrok in mladenič ne počenjata tolikšnih strahot v mladosti, kot jih je sposoben človek v moški dobi. Otrok ali mladostnik za zločin tudi ne odgovarjata v tolikšni meri, kakor se kazni nalaga krivcem zrele starosti.

In v čem bi bil zločin našega časa?

Ob tem vprašanju se ljudje našega časa razhajajo, v glavnem v dva tabora: nekateri postavljajo voz pred vprego, drugi pa mislijo, da je treba tudi v politiki igrati z odprtimi kartami in se drže starega klasičnega načela, da je treba postavljati vprego pred voz (očetje moderne diplomacije so polemiko o takšni politiki ponazarjali s pregovorom iz slovarja francoskega jezika, dolga stoletja občevalne govornice med diplomati: mettre la charrie avant les boeufs — voz pred vola postavljati... bili so torej še bolj iskreno, ko so vprego razglasili za vole). Ko si zagovorniki ali simpatizerji zla iz Moskve zapirajo oči pred komunističnim imperializmom in kolonializmom, se pri tem radi trkajo na idealne prsi in pravijo, da so se odpovedali celi ali delni svobodi, ker prinaša evangelij iz Moskve sistem prave, res popolne socialne pravičnosti; po diplomatsko mišljeno se to pravi, da postavljajo kruh pred svobodo. Vzpredno bi pri nas v domovini za nas v emigraciji moralo veljati (kolikor smo pač še politični emigrantje), da moramo biti veseli nad pridobljenimi drobtinicami socialne pravice na škodo svobode, pa četudi se nad Slovenijo raztezajo temni oblaki smrti (padanje natalitete, prodiranje južnjakov, odhajanje mladih generacij v tujino). Voz je doma že v obratu, le da so vanj vpregli ljudi, kakor se je to dogajalo v faraonskih časih v starodavnem Egiptu. Razlika je le ta, da se takemu sistemu prideva karakteristika naprednosti.

Druga Mala antanta med Češkoslovaško, Romunijo in Jugoslavijo sloni tedaj na istih temeljih kot prva. Prva Češkoslovaška se ni vključevala v prvo Mala antanto samo iz strahu pred Dunajem in Budimpešto, ampak tudi zato, da bi se zakrile skrivnosti okrog zločina, ko je bila pittzburska pogodba med Čehi in Slovaki prelomljena, in nemalo tudi zaradi tega, ker je moral leta 1918 umreti skrivnostne smrti slovaški narodni junak general Stefanik in je njegova smrt še danes zavita v skrivnosti enako kakor smrt Jana Masaryka iz leta 1948. Kruto kršitev pittzburske pogodbe je Praga potem leta 1939 drago plačala, ko je Slovaška oklicala neodvisnost in je bila — kruta ironija — Sovjetska zveza prva, ki je novo Slovaško priznala in poslala tja svojega ambasadorja, dasi je bil predsednik Slovaške „klerikalec“ monsinjor Tiso.

Prva Mala antanta je bila režimom vseh treh držav

(Dalje na 8. strani)

„ZGODAJ DOPOLNJENA MLADOST“

Napisal Zorko Simčič

„Ta drama ali pravzaprav misterij v bistvu ni obsodba ljudi in njih dejanj, temveč hvalnica ljubezni, ki sega preko groba. — 'Zgodaj dopolnjena mladost' je tako tehtna drama, da pomeni dogodek ne samo med zamejskimi Slovenci, temveč v naši literaturi sploh.“ KATOLIŠKI GLAS — GORICA, TRST

„Ta najnovejša drama je simfonija naše narodne bolečine. Bogato zgoščeno prikazovanje svetlobe in dolgih senc vesti priporočamo vsem ljubiteljem slovenskega branja.“ SLOVENSKA DRŽAVA — TORONTO

„Drama sega v sodobni slovenski problem, tako politični kakor religiozni. — Knjiga spada med vrhunska dela slovenske emigracije.“ SVOBODNA SLOVENIJA — BUENOS AIRES.

Cena: \$ 300.— za Argentino in 1.50 U\$S za ostale države.

KRLEŽA PREJEL HERDERJEVO NAGRADO

Dunajska akademija je leta 1964 začela podeljevati Herderjevo literarno nagrado. Med sedmimi nagrajenci je letos tudi hrvatski pisatelj Miroslav Krleža. Rektor dunajske univerze je Krleža obvestil, da je bila slovesna podelitev določena za 17. april. Nagrada je za vsakega znašala 10.000 švicarskih frankov (2.500 dolarjev). Podelitvi nagrad je na Dunaju predsedoval predsednik republike Jones. Hkrati so razglasili podelitev sedem celoletnih štipendijev za dijake iz vzhodnih držav za študije na dunajski univerzi. Vsaka znaša nad 1.000 dolarjev za celo leto.

„GROBOVI TULIJO...“

„Grobovi tulijo...“ je naslov članka, ki ga je Kondor napisal v tržaški Mladiki (april 1968). Tako začenja: „Lani je bilo v manjših občinah tržaške pokrajine, kjer žive povečini Slovenci, uradno registriranih več smrti kot rojstev. To smo pred nedavnim zvedeli iz tržaških časopisov.“ Dalje pravi: „Če bodo naše družine imele po enega ali dva otroka,

se zna zgoditi, da se bomo v nekaj desetletjih medseboj preštevali. Dva otroka namreč ne nadomestujeta matere in očeta, kot menijo nekateri, ampak pomenita nazadovanje, kajti upoštevati je treba, da se nekaj ljudi sploh ne poroči, da so družine brez otrok, ker jih ne morejo imeti, da nekaj otrok umrje...“ In za konec: „(V nedeljo) popoldne srečujem na vasi pred hišami zrele in žilave Kraševce in Kraševke. Pred menoj sedeta dva v avto in se odpeljeta. Kam? Sram me je, ker od vseh bi bil ta konec najbednejši. Ne bi nas pokončala vojska in krematoriji, ne bi nas pobrale bolezni in lakota! Izginili bi zato, ker ljubimo smrt!“

— Tržaška MLADIKA je v aprilski številki prinesla nadaljevanje Jevnikarjevega pregleda Sodobne slovenske zamejske literature. Tokrat so obdelani *Marij Maver, Igor Tuta, Jože Porjavec in Filibert Benedetič*. Vsi so sodelavci tržaških revij in publikacij..

— Na letošnjo cvetno nedeljo je igralo Slovensko gledališče v Trstu v cerkvi Presvetega Srca v Sv. Lenartu Slovenski pasijon. Mladika poroča, da je bil to gotovo najpomembnejši zgodovinski dogodek v zamejstvu na Tržaškem. Pasijon

so izvajali igralci pod vodstvom režiserja prof. Mirka Mahničja. Najprej je bil na programu „Soldaški miserere“, nato „Kmečki pasijon“ Mirka Mahničja. Izvajanje je v polmračni cerkvi odlično izpadlo. Domači duhovniki so vernike poprej pripravili na predstavo s preprosto, a dobro besedo. Prireditev je v vseh ozirih dobro uspela.

— Arhiv Slovenije je 23. aprila odprl v Ljubljani razstavo Sodobni arhivi in sicer je bil namen poučiti javnost, kakšno vlogo opravljajo sodobni arhivi po svetu. Vodstvo želi tudi doseči pri javnih oblasteh ter pri občinstvu večjo moralno in gmotno podporo za svoje delovanje.

— Karen Kačaturjan, nečak komponista Kačaturjana, je obiskal Stuttgart in se udeležil glasbenega festivala na čast Carlu Orffu. Ob tej priliki je povabil Orffa na obisk Rusije in bo prihodnje leto Orff res odšel kot njegov gost v Moskvo, Karen Kačaturjan je objavil v moskovski Pravdi obširen članek o Orffu in njegovem mestu v nemški glasbi in je tudi dodal, da se je Moskva seznanila z Orffovimi skladbami že leta 1957, ko sta bili v Moskvi izvajani deli „Carmina burana“ in komična opera „Previdnež“.

(Dalje s 7. str.)

tudi sredstvo za izvajanje krivic in zakrivanje neporavnanih računov, v Jugoslaviji na primer zaradi krivic do Hrvatov in Slovencev (kršitev krfske pogodbe, ženevskega dogovora, itd.). Komaj zaključeni dogodki v Pragi pa se leta 1968 tudi že zavijajo v meglo in odhajajo v temo, ker se Slovakom ponuja samo federacija, pa še od te ne bo nič, kakor kaže; staro zlo Novotnega se krepi z novim zlom mlajšega in dinamičnega Dubčeka — stari, škripajoči voz se umika mlademu, elegantnejšemu, vprega pa bo ostala ista kot prej in pod istim bičem evolucioniranega rdečega imperializma in kolonializma.

In pri nas? Že v stari, prvi Jugoslaviji se je ponavljalo načelo: kadar je bil režim v notranjosti trhel ali v nevarnosti, se je podajal v iskanje zunanjih zvez ali celo avantur — zunanji uspehi bi morali zakrivati notranje poraze. Isto je tokrat počenjal Nikezić ob obisku v Pragi. Druga Mala antanta bo dejansko imela isti cilj kot prva: zavarovati sedanje oblastnike pred reakcijami vprege — narodi in ljudstva Jugoslavije naj ostanejo brez pravic do lastne državne samostojnosti in suverenosti — naj ostanejo samo vprega za „lepe“ čase, kakor jih prinaša rdeča

socijalna pravičnost. V eni roki kos kruha, v drugi bič.

Proti takim perspektivam se ni moč boriti s političnimi zahtevami, kajti za drobtinico kruha se spleča pozabiti na svobodo, pravijo pristaši vere v evolucijo. Edini nepopoljšljivi borci proti takim nazorom so danes samo še literati, ki pa po starih zgodovinskih ugotovitvah o politiki le malo razumejo in so zaradi te „nevednosti“ kljub vsemu že toliko nevarni, da jih je treba postavljati na zatožno klop. Reveži se potem tam zagovarjajo, da se bore proti zlu v kateri koli obliki in jih rdeči sodniki zato pošiljajo v koncentracijska taborišča. Tam jih more tolažiti potem samo še vera, ki v njihovih sreih odmeva iz vse zgodovine, celo iz naukov svetega pisma: mene, iz tekel, fares:

„Gospoda, zločin (zlo) nikdar ne prinaša koristi...“

Prva Velika antanta se je imenovala tudi Entente cordiale. Mogoče so liberalni demokrati na zapadu bili z njo z vsem srcem, a so grešili, ker so se vezali s carsko tiranijo v Rusiji — druga Mala antanta pa bo zgrajena samo zato, da do dna izčrpa dobro vero tistih, ki verujejo v evolucijo komunizma v prid demokracije ali svobode. Proces miniranja ne gre v smeri zapada proti vzhodu, pač pa obratno — in žalostni, kaotični dogodki v Franciji prav te dni so novo potrdilo te stvarnosti.